strateginen TUTKIMUS
tutkittua tietoa yhteiskunnan tarpeisiin

Malminetsinnän ja kaivostoiminnan sääntelyn lähtökohtia & kuntien strategioita

Kaivosilta, Rautalammin kuntapäättäjät 26.10.2020
Prof. Ismo Pölönen
Oikeustieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto
Ismo.Polonen@uef.fi

Etsintä- ja kaivostoiminnan vaiheet (sääntelyn kohteet)

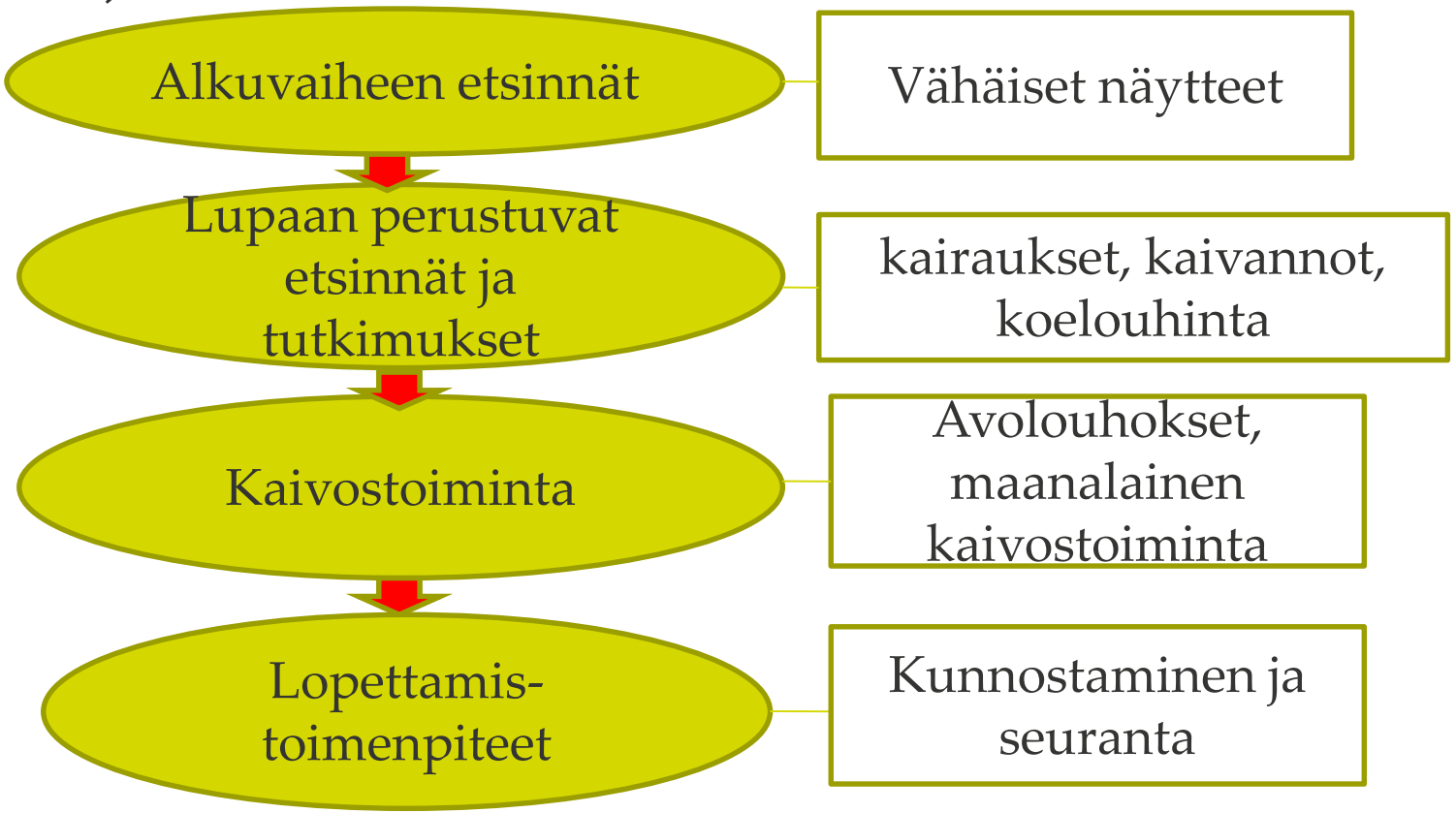

KAIVOSLAIN LUPA- JA HYVÄKSYMISMENETTELYJÄ
(huom. useiden muiden lakien menettelyt)

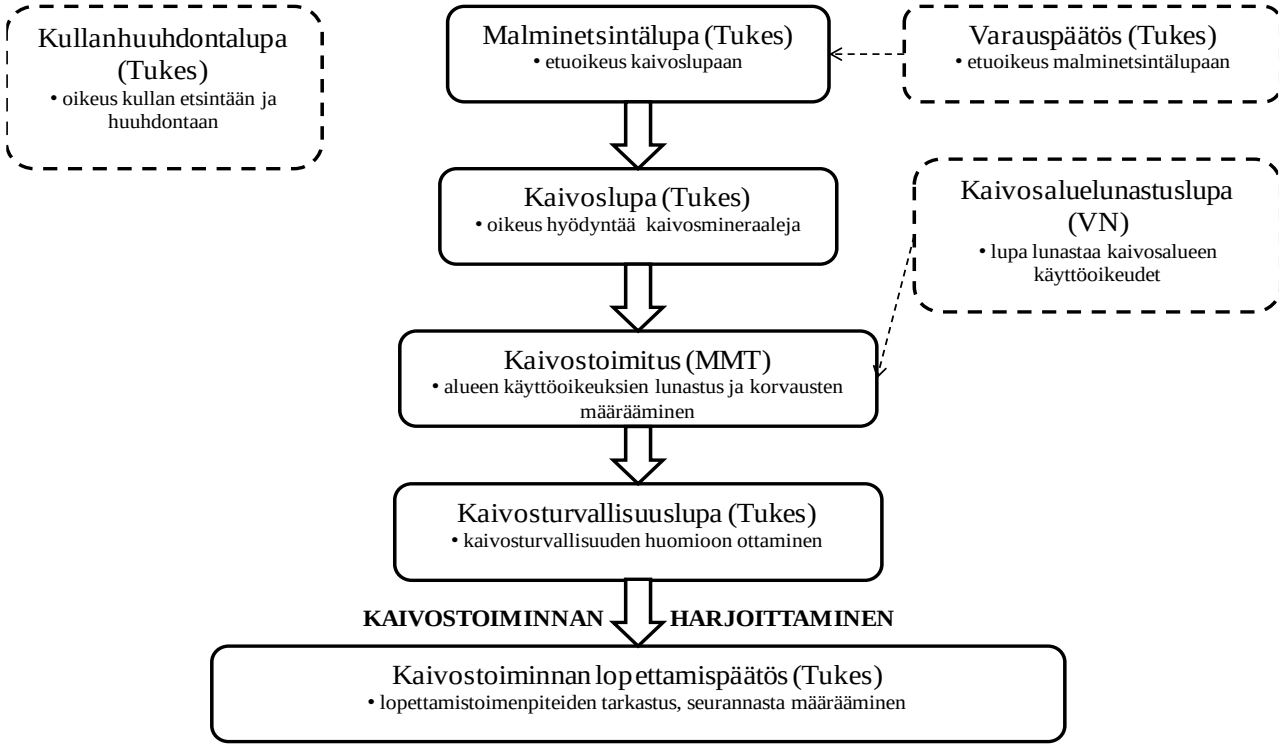

Varaus ja malminetsintälupa

- Mikäli alkuvaiheen etsintätyössä tietty alue osoittautuu potentiaaliseksi kaivosalueeksi, työssä edetään yleensä hakemalla *malminetsintälupaa (aik. valtaus).*
  - Luvan nojalla oikeus jokamiehenoikeuden kaltaista etsintätyötä laajempiin ja vaikutuksiltaan suurempiin tutkimustoimenpiteisiin.
- Malminetsintälupaa voi edeltää *varaus*, joka tehdään malminetsintälupahakemuksen valmistelua varten (etuoikeuden saamiseksi malminetsintälupaan).
  - KaivosL 44 §:ssä säädetty varausilmoitus Tukesille, joka tekee varauspäätöksen.

Kaivoslupa ja kaivosaluelunastuslupa

- *Kaivoslupa* mahdollistaa hyödyntämään kaivosalueella tavattuja kaivosmineraaleja ja kaivostoiminnan sivutuotteita
  - lupaa voidaan hakea, vaikka malminetsintälupaa ei olisi alueelle tai sen osalle
- Lupa oikeuttaa myös malminetsintään kaivosalueella
- Kaivostoiminnan harjoittamiseen tarvitaan kattavat käyttö- ja hallintaoikeudet kaivosalueisiin.
- Jos alue ei ole toiminnan harjoittajan omistuksessa tai vapaaehtoisten sopimusten tekemiselle ei ole edellytyksiä, kaivosalueen käyttöoikeus voidaan lunastaa valtioneuvoston päätökseen (*kaivosaluelunastuslupa*) perustuen.

Oikeus vaikutuksiltaan vähäiseen etsintätyöhön ilman lupaa

- Jokaisella oikeus kaivosmineraalien löytämiseksi tehdä geologisia mittauksia ja havaintoja sekä ottaa vähäisiä näytteitä, jos toimenpiteistä ei aiheudu vahinkoa eikä vähäistä suurempaa haittaa tai häiriötä (KaivosL 7.1 §)
- Etsintyön alueellisista rajoituksista säädetty KaivosL 7.2 §:ssä.
  - Etsintä lähtökohtaisesti kiellettyä mm. 150 metriä lähempänä asumiseen tai työntekoon tarkoitettua rakennusta.

Malminetsintäluvan esteet (KaivosL 46.1 §:n 6 kohta)

- Lupaa ei saa myöntää mm. **”alueelle, jossa luvan mukainen toiminta vaikeuttaisi oikeusvaikutteisen kaavan toteuttamista”.**
- Tarkastelu kohdentuu etsintätoiminnan, ei mahdollisesti siitä seuraavan kaivostoiminnan, vaikutuksiin kaavan toteutumisen kannalta.
- Relevantti erityisesti asemakaava-alueella ja koelouhinnan ja vastaavien toimenpiteiden osalta.

Malminetsintäluvan ja kullanhuuhdontaluvan myöntämisen esteet (KaivosL 46.1 §:n 7 kohta)

- **Lupaa ei voida myöntää myöskään alueelle, jonka osalta kunta vastustaa luvan myöntämistä kaavoituksesta johtuvasta tai muusta alueiden käyttöön liittyvästä *pätevästä syystä*, jollei luvan myöntämiselle ole *erityistä syytä*.**
- Päteviä syitä voivat olla **vireillä olevaan kaavoitus**, maankäyttösuunnitelmat tai erityiset luonto- ja kulttuuriarvot. (HE)
  - **Kunnalla ei yleistä malminetsinnän kielto-oikeutta, huomioitava lupamääräysten asettamismahdollisuus**.
- Erityisiä syitä lähinnä yhteiskunnan raaka-ainehuoltoon tai alueelliseen kehittämiseen liittyvät malmivarantojen kartoitustarpeet. (HE)

Kaavoituksen roolista (KaivosL 47.4 §)

- **Kaivostoiminnan tulee perustua oikeusvaikutteiseen kaavaan (pääsääntö)** tai kaivostoiminnan vaikutukset huomioon ottaen asian tulee olla muutoin riittävästi selvitetty yhteistyössä kunnan, maakunnan liiton ja ELY-keskuksen kanssa.

Kuntien strategioita: Kuusamon malli (kaavoitusta edeltävä prosessi)

- Luonnonvarojen yhteensovittamista koskeva suunnitelma www.paikkatieto.airix.fi/tietopankki/kuusamo/proha/strateginen_yk/julkinen/tekstit/kuusamo_ls_loppuraportti.pdf
  - Laadittiin Kuusamon yleiskaavan päivitystyön pohjaksi. Kaavassa (hyväksytty, ei lainvoim.) pyritään sovittamaan yhteen mm. matkailun, metsätalouden ja kaivostoiminnan tarpeita.
- Suunnitelman tavoitteena on ollut ”luoda yhteiset, toimialoja koskevat kehittämistavoitteet yleiskaavatyön pohjaksi. Prosessin aikana on pyritty löytämään yhteinen näkemys vahvojen intressien yhteensovittamisesta maankäytössä”.
- Sis. mm. linjauksen: ”Kaivostoimintaa voidaan harkita Kuusamossa vain alueilla, joilla ei kohdistu merkittäviä haittoja luontoarvoille, luonnontuotteille ja elintarviketuotannolle, maisemalle, vesistöille, matkailun imagolle tai asutukselle.”

Sodankylän malli, kaivosohjelma

- Sodankylän kunnan kaivosohjelma
  - http://www.sodankyla.fi/Documents/Kaivosohjelma%202018.pdf
- Kaivosohjelman tarkoituksena ohjata Sodankylän kunnan toimintaa kaivostoimialaan liittyvässä kehittämisessä ja edunvalvonnassa.
  - Taustalla Sodankylän kunnanhallituksen päätös (17.10.2016), että kunnassa valmistellaan kaivosohjelma. Samalla päätettiin selvittää sopimusperusteista yhteistyömallia.
- ”Yhteistyön kehittämisen keskeisimpänä tavoitteena on varmistaa ja lisätä kaivoshankkeista saatavien hyötyjen jäämistä Sodankylään.”
- Keskeisessä asemassa myös mm. kaivostoiminnasta aiheutuvien haittojen vähentämistavoite, vuorovaikutus ja tiedonvaihto.
- Kaavoituksen osalta **”Sodankylän kunnan lähtökohtana on osoittaa kaivostoiminnan tarvitsemat alueet, edellyttäen, että kaivostoiminnan taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kestävyys eri aikajänteillä on luotettavasti osoitettu ennakollisissa vaikutusten arvioinneissa.”**

Heinäveden elinvoimaselvitys (2019)

- Selvityksen kautta haettiin yhteistä näkemystä Heinäveden elinvoiman kehittämiseen.
- Selvityksessä tutkittiin nykyisten ja uusien elinkeinotoimintojen kehittämismahdollisuuksia ja niiden kytkeytymistä mm. asumiseen, virkistäytymismahdollisuuksiin ja hyvinvointiin.
- Kesällä 2019 toteutettu kaikille avoin kehittämiskysely, jolla on haettu näkemyksiä tulevaisuuden elinkeinoihin ja elämiseen Heinävedellä (240 vastausta ja 433 karttamerkintää). Vastaajina olivat kuntalaisten lisäksi myös mökkiläiset, matkailijat ja muut Heinäveden tulevaisuudesta kiinnostuneet.
- Ks. lähemmin selvityksen yhteenvetoraportti:

http://heinavesi.fi/download.php?id=1778

Rautalammin malli?

- Tietotarpeet?
- Jatkoaskeleet?
- Yhteinen kaivossilta / yleisötilaisuus
- Kaivosiltaan asiantuntija-alustus aiheesta ”Paikallisten asema ja vaikuttamismahdollisuudet kaivoslainsäädännössä: nykytila ja kehitysnäkymät”? Aihepiiriin liittyviä kysymyksiä pyydettäisiin ennakkoon. Kysymykset pyrittäisiin käsittelemään esityksen yhteydessä.
- Ajoitus?

CORE-hanke

- Yhteistoiminnallisia ratkaisuja sirpaloituvien yhteiskuntien ongelmiin – käänne yhteishallintaan ympäristöpäätöksenteossa
  - Rahoittaja: Strategisen tutkimuksen neuvosto / Suomen Akatemia (1.10.2017 – 30.9.2021)
- CORE tutkii ja kehittää julkisen vallan, kansalaisten ja yritysten välistä yhteistoimintaa ympäristösuunnittelussa ja -päätöksenteossa.
- Hankkeen tavoitteena tuottaa konkreettisia yhteistoiminnallisen hallinnan malleja, joilla yhteiskunnan monenlaiset toimijat voidaan saada laajasti mukaan luomaan yhdessä tehokkaita ja laajasti hyväksyttyjä ratkaisuja mutkikkaisiin ympäristön ja luonnonvarojen käytön ongelmiin.
- **Mahdollisuus mm. yhteisen yleisötilaisuuden järjestämiseen hankkeen puitteissa**

Voit tutustua Coreen lähemmin osoitteessa: www.collaboration.fi